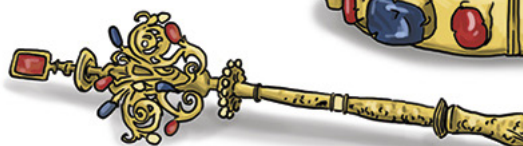

NAŠÍ REPUBLICHE JE 100 LET

Jiří Martínek
ilustrovala Hana Vavřínová

1918 – 2018

FRAGMENT

Naší republice je 100 let

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Jiří Martínek

Naší republice je 100 let – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA** a.s.

NAŠÍ
REPUBLICCE
JE **100**
LET

•••••
1918 – 2018
•••••

NAŠÍ
REPUBLICCE
JE 100
LET

1918 – 2018

Jiří Martínek

Ilustrovala Hana Vavřinová

Manželce a synům.
A republice k jejímu jubileu.

ÚVOD

Česká republika patří k menším státům. Rozlohou 78 876 km² se řadí na 115. místo na světě. Podle počtu obyvatel – něco přes 10 milionů lidí, přesně 10 618 000 (k 1. lednu 2018) – je pak ve světovém srovnání na místě osmdesátém.

Hranice máme se čtyřmi sousedy: Německem (819 km), Rakouskem (460 km), Polskem (796 km) a Slovenskem (252 km).

Nejvyšší horou našeho území je Sněžka, jejíž vrchol se tyčí ve výšce 1603 metrů nad mořem. Jsme státem vnitrozemským, k nejbližšímu moři to je od našich hranic přibližně 320 kilometrů.

Naše republika se zrodila 28. října 1918 jako jeden z nových států ve střední Evropě, které tu vznikly rozpadem Rakousko-Uherska. Skoro 75 let jsme tvořili jeden stát se Slovenskem, s nímž jsme prožívali dobré i zlé, abychom se nakonec v klidu a pořádku rozešli. Od 1. 1. 1993 jsme tak samostatnou Českou republikou, plně zařazenou mezi vyspělé státy světa. Během tohoto století jsme prošli různými změnami, vystřídali řadu vládců, zažili doby míru i bouřlivé roky. Na naši republiku ale můžeme být pyšní – na to, jak jsme to století zvládli, i na to, co jsme za tu dobu dokázali.

JAK ŠLY DĚJINY

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Dne 28. června 1914 došlo v Sarajevu v atentátu, při němž mladý student Gavrilo Princip zabil rakousko-uherského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii. Když se zjistilo, že nápad na útok vyšel ze Srbska, vyhlásilo mu Rakousko-Uhersko válku. Srbů se ale zastali Rusové a jim zase vyhlásil válku rakouský spojenec – Německo, kterému se válka a očekávaná změna mapy Evropy a světa hodila. Na straně Ruska poté vstoupily do války Francie a Velká Británie, později i Itálie a USA... A další státy.

Do války musely v rakousko-uherské armádě nastoupit i statisíce Čechů a Slováků, i když válčit s „bratrskými“ Rusy a Srby se jim moc nechtělo. Přesto většinou poslušali rozkazy svých velitelů a pokládali život za větší slávu trůnu a německé věci. Zástupci německého národa v Rakousku totiž doufali, že vítězství ve válce umožní přeměnit západní část rakousko-uherské monarchie v německý stát, na úkor Čechů, Poláků či Slovinců. V tom duchu také jednali.

Řada českých politiků byla zatčena a odsouzena, někteří i k smrti. Úřady všude preferovaly Němce na úkor Čechů. Z fronty docházely zprávy o padlých a raněných, kteří byli skoro v každé rodině. K tomu přibýly nemoci, hlad, drahota...

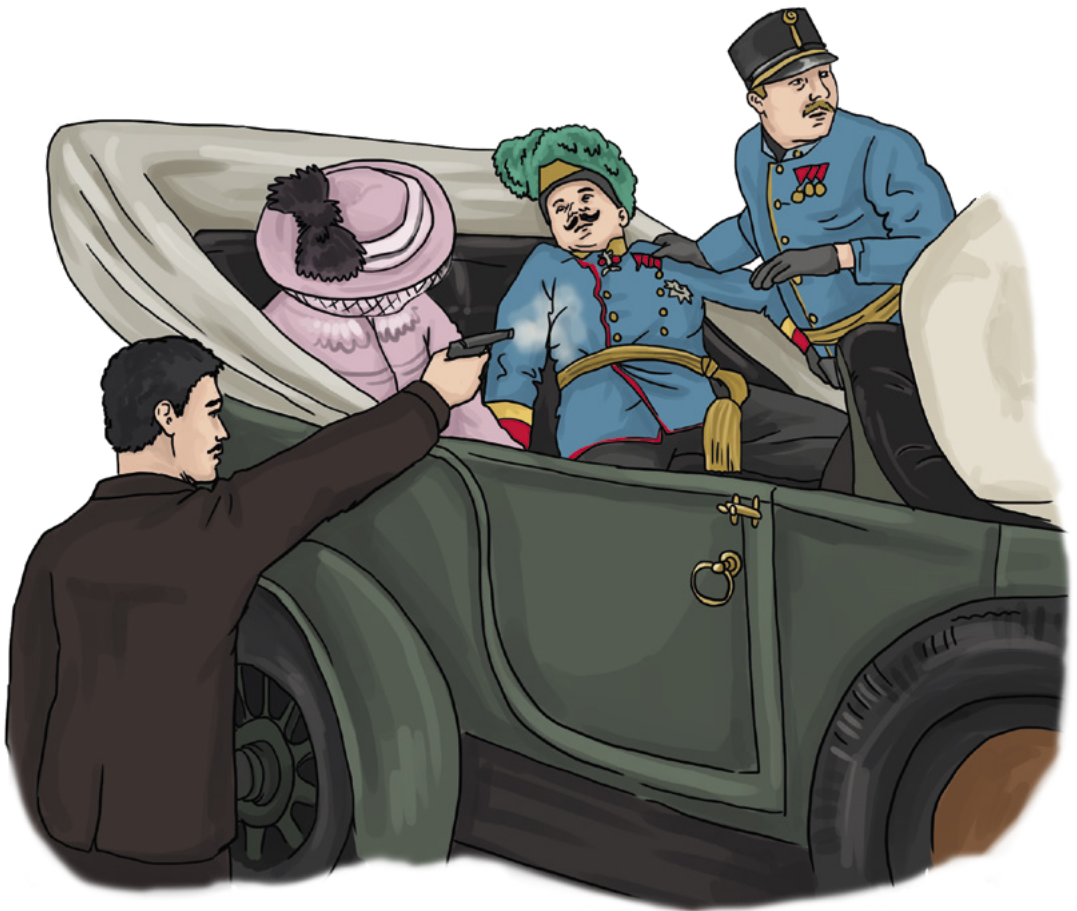
Někteří čeští politici proto dospěli k názoru, že život v mocnářství už není možný. Poslanec T. G. Masaryk odešel do zahraničí a začal tam organizovat boj za samostatný stát. Z krajanů v cizině, přeběhlíků i zajatců začaly ve Francii, Rusku i Itálii vznikat vojenské jednotky – **česko-slovenské legie**. Tyto jednotky v bojích (třeba u Zborova v červenci 1917) ukázaly své hrdinství a bojovaly za svobodu své vlasti.

ZAJÍMAVOST:

Celkem nakonec v první světové válce mezi roky 1914 a 1918 na všech stranách bojovalo 70 milionů vojáků! Osm milionů z nich se domů nevrátilo, další statisíce byly zmrzačeny. Prvně se ve válce uplatnily bojové plyny, tanky i letadla.

atentát na Františka Ferdinanda

VZNIK ČESKOSLOVENSKA – 28. 10. 1918

V roce 1918 se už myšlenka československého státu stala reálnou. (Podmínkou bylo, že Německo a Rakousko-Uhersko válku prohrají, což až do léta nebylo úplně jisté.) K této myšlence se hlásili jak politici doma v Čechách v čele s Karlem Kramářem, tak v zahraničí, kde se v Paříži na podzim 1918 vytvořila **prozatímní vláda** s třemi členy, jimiž byli Tomáš Garrigue Masaryk, diplomat Edvard Beneš a generál slovenského původu Milan Rastislav Štefánik.

A samozřejmě tu byly i legie, které v roce 1918 bojovaly ve Francii, Itálii i Rusku, kde kontrolovaly velkou část Sibíře včetně hlavní železnice, Transsibiřské magistrály, od Volhy po Vladivostok.

Dne **28. října 1918** v dopoledních hodinách se v Praze rozšířila zpráva, že Rakousko-Uhersko požádalo o jednání o příměří. Lidé si to vysvětlili jako zprávu o konci války i císařství a začali slavit. Aby nedošlo ke zmatku, sešlo se pět významných politiků – Antonín Švehla, Jirí Stříbrný, Alois Rašín, František Soukup a Vavro Šrobár –, aby uklidnili situaci. Prohlásili se za **Národní výbor** a vydali první zákon, podle nějž „československý stát vstoupil v platnost“.

Dva dny poté, 30. října 1918, se ve městě Martin přihlásili (**tzv. Martinskou deklarací**) ke společnému státu i zástupci Slovenska.

V následujících týdnech se vedla četná jednání o tom, jak bude nový stát vypadat. Uvažovalo se o království: na trůně by ovšem musel být někdo jiný než Habsburkové. Přemýšlelo se o některém z ruských nebo dánských princů. Nakonec ale vyhrál návrh ustavit republiku v čele s prezidentem, po vzoru Francie a zejména USA.

historická česká vlajka

Nakonec se 14. listopadu 1918 v Praze sešel **provizorní parlament – Revoluční národní shromáždění**, které do čela státu zvolilo Masaryka jako prvního prezidenta; předsedou vlády se pak stal zástupce domácího odboje Karel Kramář.

První československá vláda (nejdůležitější členové):

prezident – T. G. Masaryk

předseda vlády – Karel Kramář

ministr zahraničí – Edvard Beneš

ministr obrany – Václav Klobáček

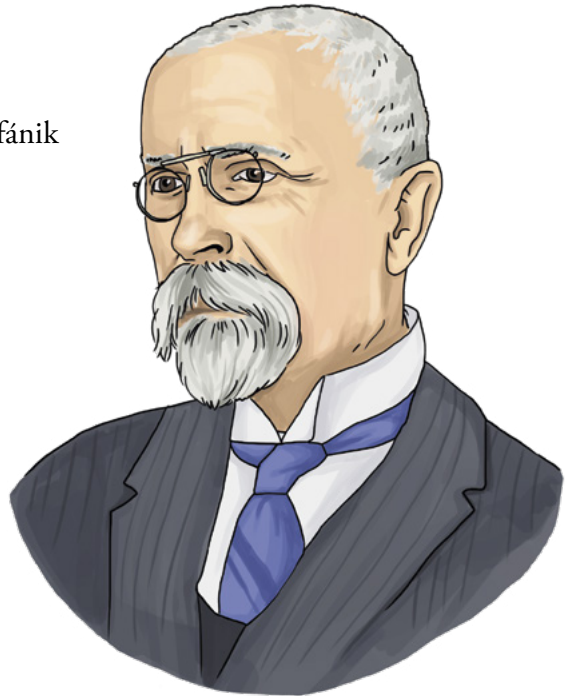
ministr vnitra – Antonín Švehla

ministr financí – Alois Rašín

ministr války – Milan Rastislav Štefánik

Karel Kramář

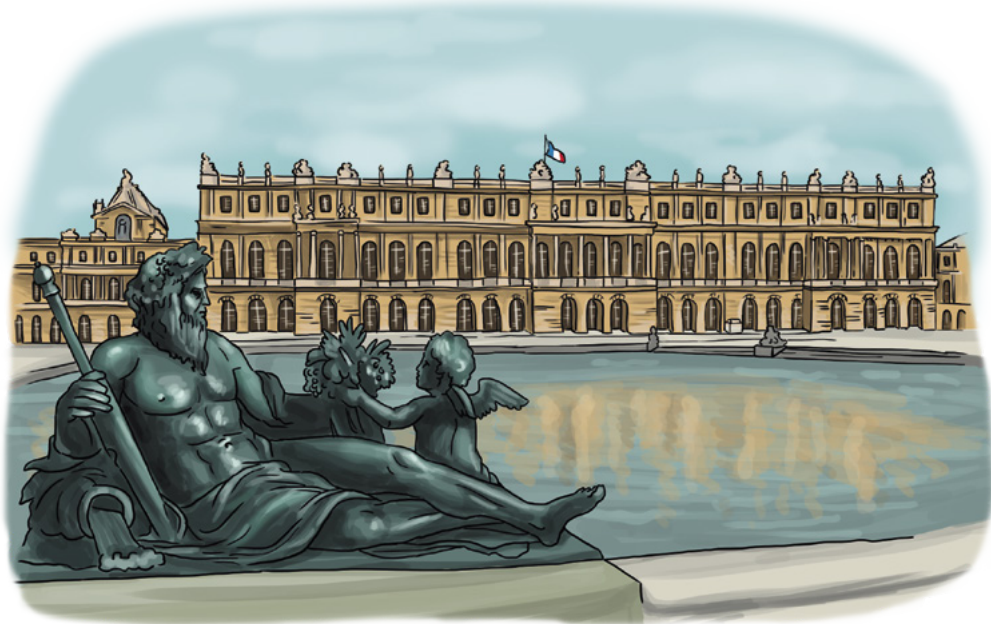
T. G. Masaryk

ZBUDOVÁNÍ STÁTU

Jedna věc je zemi vyhlásit, druhá ustavit. Proto první otázkou nového státu bylo zřízení jeho státních orgánů. Bylo také potřeba zajistit jeho hranice, definitivně se dohodnout na uspořádání, financích atd.

Na podzim 1918 také skončila první světová válka a přistoupilo se k **mírovým jednáním**. Odehrávala se v Paříži a na některých okolních zámcích – s Němci se jednalo *ve Versailles*, s Rakouskem *v Saint-Germain*, s Maďary *v Trianonu*.

Naši delegaci, vedené Karlem Kramářem a Edvardem Benešem, se za pomoci mnoha odborníků podařilo obhájit historické české území, potvrdit připojení Slovenska a také území pod Karpaty, označovaného jako Podkarpatská Rus. Československo se také dohodlo s Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců (později zvaným Jugoslávie) na spojenecké smlouvě, označované jako **Malá dohoda**. Tato smlouva stála proti maďarským nárokům na historické uherské území, které bylo nyní součástí těchto států.

zámeček Versailles

Ne vždy však stačilo jen jednání. Hned na přelomu let 1918/1919 se vznikající republika dostala do **konfliktu s Polskem**, v němž některá území ve Slezsku (třeba města Karvinou a Třinec) československé vojsko doslova dobylo; spory se táhly ještě dva roky, než se vymezila hranice na řece Olši a naopak Polsko získalo některé vsi u severního Slovenska.

Ještě složitější byla situace na Slovensku, které téměř celý rok 1919 vedlo **válku s Maďarskem**, kde mezitím došlo ke komunistickému povstání. Maďaři dokonce obsadili některá slovenská města, načas i Košice a Prešov, ale naši vojáci (za pomoci francouzských a italských velitelů a odborníků) dokázali hranici uhájit.

Datum, kdy byla jednání o státním uspořádání nakonec završena, bylo nanejvýš symbolické – přestupný den 29. února 1920. Tehdy byla přijata nová ústava, základní zákon Československé republiky. Byla jednou z nejdemokratičtějších v Evropě. Kromě jiného rušila šlechtické výsady a udělovala volební právo všem občanům včetně žen, což tehdy zdaleka nebylo samozřejmé.

PREZIDENT MASARYK

Je jen málo historických období, která jsou tak jednoznačně spojena s jediným člověkem, jako je éra první republiky se svým prezidentem. Byl jím po valnou většinu času **Tomáš Garrigue Masaryk** (1850–1937).

Narodil se v moravském Hodoníně: otec Josef byl kočí původem ze slovenských Kopčan, matka pocházela z jižní Moravy. Přes chudý původ a řadu potíží dokázal vystudovat gymnázium a vídeňskou univerzitu. Při studijním pobytu v německém Lipsku se seznámil s Američankou Charlotte Garrigueovou, kterou si vzal za ženu a její příjmení připojil ke svému. Měli spolu pět dětí.

Roku 1882 se stal profesorem filozofie na pražské české univerzitě: vedle přednášek se ovšem také aktivně zapojil i do veřejného života. Nebál se ani takových témat a názorů, kdy kvůli pravdě stál klidně i proti názoru většiny národa. Byly to například spory o pravosti či nepravosti podvržených *Rukopisu královédvorského* a *Rukopisu zelenohorského* nebo tzv. Hilsnerova aféra, kdy se postavil za mladého žida, obviněného bez jasných důkazů z rituální vraždy. Nejvíce však k jeho postavení v českém národě přispěla jeho činnost za první světové války, kdy čtyři roky žil v exilu a na všech frontách bojoval za vznik československého státu.

Podle ústavy neměl velké pravomoci, ale silou své osobnosti i jednáním „za scénou“ dokázal mnohdy usmířit neusmiřitelné a zásadní roli se tak zasloužil o vytvoření Československa jako demokratického státu.

Jeho zdraví se ale značně zhoršovalo a v závěru už byl téměř slepý. V roce 1935 se rozhodl odstoupit a za svého nástupce prosadil Edvarda Beneše. Dva roky poté, 14. září 1937, na zámku v Lánech, kde měl letní sídlo, zemřel a po velkolepém pohřbu tam byl i pochován.

ZAJÍMAVOST:

○ jeho roli v politice vypovídá už to, že byl celkem čtyřikrát (1918, 1920, 1927, 1934) zvolen do úřadu československého prezidenta, aniž by měl vážnějšího protikandidáta.

